

О.І. Вужинська // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008. – с.126-127.

8. Пелих О.С. Основи підприємництва / О.С. Пелих. – Ростов / Д: Експертний бюро, М.: Гардарика, 2006. – 518 с.

УДК 338.439.02

**ВИКОРИСТАННЯ ГЕНЕТИЧНО МОДИФІКОВАНИХ
ОРГАНІЗМІВ ДЛЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ**

*Кривогузова О.Є., аспірант,
Донецький державний університет управління*

В статті розглянуто продовольчу безпеку в світі та в Україні, проведено дослідження світового досвіду використання ГМО для стратегічного розвитку економіки країни

***Ключові слова:** генетично модифіковані організми, продовольча безпека, економічна безпека, державна політика, стратегічний розвиток економіки*

В статье рассмотрена продовольственная безопасность в мире и в Украине, проведено исследование мирового опыта использования ГМО для стратегического развития экономики страны.

***Ключевые слова:** генетически модифицированные организмы, продовольственная безопасность, экономическая безопасность, государственная политика, стратегическое развитие экономики*

In the article of food safety in the world and in Ukraine, the investigation of a world experience in using of GMOs for strategically development of economics of our country is examined.

***Keywords:** genetically modified organisms, food security, economic security, state politics, strategically development of economics.*

Актуальність проблеми. Протягом усієї історії людства забезпечення населення продовольством було однією з найбільш важливих задач. Актуальність продовольчої проблеми із року в рік зростає у зв'язку з глобальними кліматичними, соціальними та демографічними тенденціями, що складаються в світі. На думку експертів світового продовольчого ринку, перехід на органічні агротехнології ще більше поглибить ситуацію з забезпеченням продовольства. Біосфера «здатна» надійно прогодувати лише один мільярд людей та при цьому, безболісно для себе, відновитися [8].

Стан проблеми. Науковими проблемами, які торкаються питання використання генетично модифікованих продуктів (ГМО) для стратегічного розвитку економіки країни займаються багато вчених України та зарубіжжя. Серед них такі, як: Кундєєва Г.О., Першин А., Блюм Я, Малиш Н.А., Ільїна З., Бурса І.А., Артемова Е.І. та інші. Але питання доцільності впровадження ГМО для вирішення продовольчої безпеки залишається актуальним.

Продовольча безпека є частиною економічної безпеки. На думку В.С. Балабанова та Є.Н. Борисенка «...економічна безпека – це несуча конструкція, каркас національної безпеки і добробуту будь-якої країни. Без забезпечення економічної безпеки стає неможливим вирішення проблем, які стоять перед державою, як на національному так і на міжнародному рівні» [9]. Тому вирішення проблеми продовольчої безпеки повинно стати пріоритетним напрямом державної політики країни. У всьому світі проблема продовольчої безпеки є глобальною, так як забезпечення стійкого розвитку країни на основі збалансованого споживання продовольства, визначає стан світового товариства в цілому.

Для України продовольча безпека є однією з головних проблем економічного, соціального та політичного життя населення та вирішення цього питання є важливим не менш за інші проблеми. Актуальним є питання доцільності використання ГМО для стратегічного розвитку економіки країни.

Метою статті є дослідження світового досвіду використання ГМО для стратегічного розвитку економіки країни.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукової та практичної літератури свідчить, що існує величезна кількість визначень категорії «продовольча безпека», і кожне з них так або інакше розглядає такі складові продовольчої безпеки, як економічну та фізичну доступність продовольства, якість та безпечність продуктів харчування для населення, тварин та екосистеми. Забезпечення даних складових пов'язано з можливістю використання в сільському господарстві трьох технологій виробництва – традиційної, органічної та агробіотехнології [10].

На даний період в світі спостерігається швидке розширення площ під вирощення генетично модифікованої продукції, спостерігається неухильне зростання осіб, задіяних в цьому процесі: зареєстровано 17,3 млн. фермерів, які вирощували ГМ-культури у 2012 році, порівняно з 16 млн. фермерів в 2011 році. Більше 90% становили фермери з обмеженими ресурсами в країнах, що розвиваються. За період з 1996 року по 2012 рік кількість світових площ під ГМО зросла у 100 разів. Якщо в 1996 році ГМО вирощувалися на 1,7 млн. гектарів, то в 2012 на 170,3 млн. гектарів. Це близько 12% усіх світових орних земель. Це більше, ніж загальна кількість фермерів у ЄС і більше, ніж площа всієї орної землі у ЄС.

На рисунку 1 зображено одинадцять країн, які вирощують ГМ-культури і кожна з яких засіяла понад 1 млн. га в 2012 році [1].

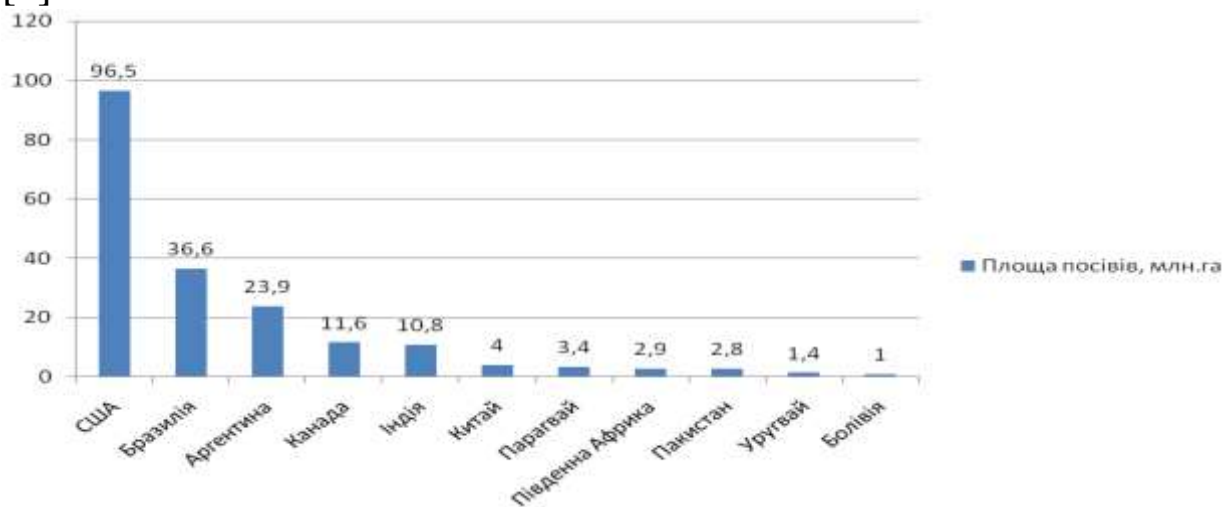

Рис. 1. Площа посівів ГМ-культур в 2012 році: світова економіка

В п'ятірку лідерів посівів ГМ-культур входять такі країни: США, Бразилія, Аргентина, Канада та Індія. Основними посівними ГМ-культурами є: кукурудза, соя, бавовна, ріпак, цукровий буряк, люцерна, папайя, кабачки, солодкий перець, тополь та помідори.

Використання ГМО в даних господарствах привело до збільшення прибутку на 250 долл. З кожного гектару за рахунок двократного зменшення кількості обробок ядохимікатами. Чистий прибуток за 15 років (1996 – 2011 рр.) склав 98,2 млрд. долл., причому 51% отримано за рахунок зменшення витрат виробництва, в першу чергу за рахунок зменшення інтенсивності обробки земель та використання ядохимікатів, а 49% - за рахунок збільшення врожайності (на 328 млн. тонн продукції) [1].

Вперше в 2012 р. країни, що розвиваються, виростили більше ГМ-рослин (52%), ніж промислово розвинені країни (48%), що спростувало пророкування деяких учених, які стверджували, що біотехнологічні культури вигідні тільки промислово розвиненим країнам і ніколи не будуть прийняті і адаптовані в країнах, що розвиваються. За період 1996-2011 рр. сукупний економічний ефект був вищим у країнах, що розвиваються (49,6 млрд. дол.) в порівнянні з промислово розвиненими країнами (48,6 млрд. дол.). Хоча США, як і раніше, є провідним виробником біотехнологічних культур у світовій економіці, але за темпами приросту в 2012 році лідирує Бразилія, де приріст площ під ГМ - рослинами склав 21%.

Крім 28 країн, які комерційно вирощують біотехнологічні культури, ще в 31 країні законодавчо регулюється обіг ГМ-культур. Середні витрати на фундаментальні дослідження, практичне створення, випробування та впровадження одного ГМ-сортів становлять 135 млн. дол. Причому на випробування безпеки і сертифікацію витрачається не менше 70% загальних витрат (близько 100 млн. дол.). У 2012 році загальний світовий ринок насіння ГМ-сортів склав 14,8 млрд. дол, що складає майже 35% всього світового ринку сертифікованого насіння (34 млрд. дол) [6].

Аналіз статистичних даних результатів використання ГМО в світовій економіці дає можливість диференціювати внесок агробіотехнологій у вирішення проблем продовольчої безпеки за

її основними складовими (табл.2) [6]. Починаючи з 2001 року Євросоюз фінансував 50 науково-дослідних проектів, які були направлені на виявлення впливу агробіотехнологій на людей, тварин та зовнішнє середовище. Результати дослідження показали, що не було виявлено жодного випадку завдання шкоди від використання ГМО в промислових масштабах та споживання ГМ-продуктів.

Таблиця 2

**Вклад ГМО у вирішення проблем продовольчої безпеки
(1996-2011 рр.)**

Складові продовольчої безпеки	Результат
Фізична доступність продовольства	Збільшення виробництва продовольства на 328 млн. тон
Економічна доступність продовольства	Зайнятість і збільшення доходу більш ніж 15,0 млн. дрібних фермерів і їх сім'ям , загальний чисельністю майже 50 млн. чоловік; зниження вартість продовольства за рахунок зменшення собівартості продовольчої сировини
Екологічна стабільність і біорізноманіття	Впровадження протиерозійних способів обробки ґрунту (безотвальний спосіб оранки ґрунту забезпечує скорочення кількість гербіцидних стоків в середньому на 70%, зменшення ерозії ґрунту на 93% і скорочення кількості водних стоків на 69% порівняно з традиційним типом оранки); поліпшення навколишнього середовища за рахунок економії 473 млн. кг діючої речовини пестицидів; скорочення використання дизельного палива через зменшення розпилення пестицидів і скорочення оранки земель (у 2011 р. скорочено викидів CO ₂ на 23,1 млрд. кг, що еквівалентно зникнення з доріг 10,2 млн. легкових автомобілів); збереження біорізноманіття за рахунок економії 108,7 млн. га нерозораного землі, більша частина якої тропічні лісу (збільшення на 328 млн. тонн продовольства, за допомогою традиційних культур у період з 1996 по 2011 рр., вимагало б додаткові 108,7 млн. га)
Безпека продовольства	Видано 2497 дозволів регулюючих органів: з них 1129 - дозволу для використання ГМО в харчовій промисловості (пряме використання або переробка), 813 - дозволи на використання ГМ-сортів для виробництва кормів (прямого використання або переробки в комбікорми та премікси) і 555 - дозволи для вирощування або впровадження в навколишнє середовище.
Якість продовольства	Створення нових «функціональних продуктів», що володіють більшою поживною цінністю в порівнянні з традиційними аналогами

Стратегічні орієнтири національної економіки

Розглядаючи доцільність виробництва, використання та споживання ГМО в Україні, було проаналізовано стан продовольчого забезпечення України з 2009 року по 2012 рік (табл. 3).

Таблиця 3

Стан продовольчого забезпечення України (2009 – 2012 рр.)

№ з/п	Індикатор, одиниця виміру	Порогове значення	Фактичне значення				Динаміка нормалізованих значень
			2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	
1.	Добова калорійність харчування людини, тис. ккал	не менше 2,5	2,94	2,93	2,95	2,95	безпечна зона
2.	Споживання м'яса та м'ясопродуктів (за рік / особа), кг	не менше 80	49,7	52,0	51,2	54,4	небезпечна зона
3.	Споживання молока молокопродуктів (за рік / особа), кг	не менше 380	212,4	206,4	204,9	214,9	небезпечна зона
4.	Споживання яєць (за рік / особа), шт.	не менше 290	272	290	310	307	безпечна зона
5.	Споживання риби та рибопродуктів (за рік / особа), кг	не менше 20	15,1	14,5	13,4	13,6	небезпечна зона
6.	Споживання цукру (за рік / особа), кг	не менше 38	37,9	37,1	38,5	37,6	безпечна зона
7.	Споживання олії та інших рослинних жирів (за рік / особа), кг	не менше 13	15,4	14,6	13,7	13,0	безпечна зона
8.	Споживання картоплі (за рік / особа), кг	не менше 124	133,0	127,5	139,3	140,2	безпечна зона
9.	Споживання овочів та баштанних (за рік / особа), кг	не менше 161	137,1	143,5	162,8	163,4	безпечна зона
10.	Споживання фруктів, ягід, горіхів та винограду (за рік / особа), кг	не менше 90	45,6	48,0	52,6	53,3	небезпечна зона
11.	Споживання хліба та хлібопродуктів (за рік / особа), кг	не менше 101	111,7	111,3	110,4	109,4	безпечна зона

Визначення рівня фактичного забезпечення продовольством, та співставлення існуючих показників прописаним, встановленим нормам – є реальною картиною при формуванні продовольчої безпеки. Аналіз свідчить, що продовольче забезпечення задоволено лише частково. За такими позиціями як: м'ясо та м'ясопродукти, молоко молокопродукти, риба та рибодукти, фрукти, ягоди, горіхи та виноград споживання є нижче порогового рівня, тому питання доцільності використання ГМО для забезпечення продовольчої безпеки України потребує наукового обґрунтування.

На думку вітчизняних експертів аграрного ринку, економічна доцільність впровадження ГМО полягає у збільшенні на один відсоток ВВП України за рахунок зростання врожайності в межах 1,5 – 9,5 % таких культур як кукурудза, цукровий буряк, ріпак і соя. Крім того, можливе скорочення використання гербіцидів на 4 – 7%, що позитивно позначиться на екології [7]. Українські фермери можуть істотно збільшити рентабельність своєї продукції, як мінімум на 4 млрд. грн. на рік за умови використання нових біотехнологій [4]. Але все ж таки, в питанні доцільності впровадження, використання та споживання ГМО в Україні головним є безпечність для людини, тварин та екології.

Висновки. На національному рівні кожна держава розвиває власне виробництво сільськогосподарської продукції, проводить економічну і соціальну політику, спрямовану на забезпечення продовольчої незалежності, і тим самим сприяє створенню глобальної продовольчої безпеки.

Важливим етапом державної політики у забезпеченні продовольчої безпеки – є розгляд критеріїв та норм споживання населення країни. Аналіз та огляд основних фактичних показників продовольчого споживання показав, що рівень забезпечення населення продовольством значно відрізняється від прописаних державних норм. Ситуація з молочними та м'ясними видами товару є найгіршою. Саме завдяки проведеному аналізу та зведенню фактичних показників, формується наочна картина продовольчої ситуації в Україні.

Огляд світового досвіду вказує на неоднозначне ставлення до використання товарів з генетично модифікованими

організмами, через відсутність результатів впливу даних організмів на інші живі істоти.

Аналіз міжнародного досвіду впровадження ГМО дозволяє стверджувати, що ГМО дають можливість вирішити такі основні проблеми як економічна та фізична продовольча доступність. Для України, використання ГМО може позитивно вплинути на такі сторони продовольчої безпеки як соціальний, економічний та екологічний. Вплив на демографічні та політичні аспекти вимагають додаткових досліджень і прийняття рішень на законодавчому рівні.

Література

1. International Service for the Acquisition of Agri-biotech Applications (ISAAA) [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://www.isaaa.org/resources/publications/briefs/44/executivesummary.asp>

2. Биотехнология. Биобезопасность. Биоэтика. / Ермишин А.П. Подлиских В.Е., Воронкова Е.В., и др.; под ред. А.П. Ермишина. – Мн. : Тэхналогія, 2005. – 430 с.

3. Іванова Т.І. Інноваційний розвиток економіки – головний шлях створення продовольчої безпеки України в умовах світової фінансової кризи / Іванова Т.І., Марочко С.С. // Маркетинги і менеджмент інновацій.– 2011. –№ 3, Т. 2. – С. 50-56

4. Іночкін К. В поле каждый колосок. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: http://scepisis.net/library/id_2017.html

5. Клайв Джеймс. Состояние коммерциализированных биотехнологических ГМ культур в мире: [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://www.isaaa.org/resources/publications/briefs/44>

6. Кундеева Г.О. Агробиотехнології: вирішення продовольчої безпеки // Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. – 2013. – Т.18. – Вип. 2. – С. 108-119.

7. Олексеви́ч М. Люди не розуміють, що таке ГМО. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/~2/0/all/2013/01/23/295305>

8. Рудышин С. Генетически модифицированные организмы (ГМО): проблемы и перспективы исследования [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.km.ru/referats/332810->

geneticheskii-modifitsirovannye-organizmy-gmo-problemy-i-perspektivyissledovaniya

УДК 330.101:338

ОБГРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ПОТЕНЦІАЛОМ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

*Лазаренко Н.В., к. е. н., доцент,
Донецький державний університет управління*

Статья посвящена теоретическим и практическим аспектам формирования стратегии управления потенциалом предприятий. Особое внимание уделяется проблемам оценки конкурентоспособности и на этой основе реализации стратегии развития производственного потенциала промышленного предприятия.

Ключові слова: *стратегія управління, потенціал підприємства, оцінка конкурентоспроможності, економічний розвиток*

Статтю присвячено теоретичним й практичним аспектам формування стратегії управління потенціалом підприємств. Особливу увагу приділено проблемам оцінки конкурентоспроможності і на цій підставі реалізації стратегії розвитку виробничого потенціалу промислового підприємства.

Ключевые слова: *стратегия управления, потенциал предприятия, оценка конкурентоспособности, экономическое развитие*

The article is devoted to the theoretical and practical aspects of the formation of the management strategy of the enterprises potential. Special attention is paid to the problems of value of its competitiveness and on this basis implementation of the development strategy of the industrial enterprise potential.

Keywords: *management strategy, enterprise potential, value of competitiveness, economic development*